

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

کد: wpp-89-05

بررسی برنامه پنجم توسعه کشور

دکتر مهشید شاهچرا*

پیش‌نویس لایحه برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی با تغییر در عنوان «پیشرفت و عدالت» به جای «توسعه» ارائه شده است.

در لایحه برنامه پنجم، ۶ محور با عناوینی چون «دستیابی به جایگاه ترسیم شده برای کشور در سند چشم‌انداز بیست ساله در منطقه»، «تحقق کامل سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری»، «ایجاد فضای مناسب برای تحقق جهش بلند اقتصادی و اجتماعی» و «جلب گسترده مشارکت مردم و مردمی کردن حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی» ذکر شده است.

سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه کشور در امور اقتصادی توسط رهبر معظم انقلاب ابلاغ شده است. سیاست‌های کلی ابلاغ شده جهت‌گیری کلان کشور و سیاست‌های کلی است و نشان‌دهنده سیاست‌های داخلی و رفتاری کلی در کشور می‌باشد. امور اقتصادی در سیاست‌های کلی ابلاغ شده از طرف مقام معظم رهبری در موارد زیر مورد تأکید قرار گرفته است.

الف) رشد مناسب اقتصادی:

- تحقق رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی به میزان حداقل ۸ درصد؛
- توسعه سرمایه‌گذاری از طریق کاهش شکاف پس‌انداز - سرمایه‌گذاری با حفظ نسبت پس‌انداز به تولید ناخالص داخلی حداقل در سطح ۴۰ درصد و جذب منابع و سرمایه‌های خارجی؛
- ارتقای سهم بهره‌وری در رشد اقتصادی به یک سوم در پایان برنامه؛

* عضو هیئت علمی پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی ج.ا.ا. .

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

- بهبود فضای کسب و کار کشور با تأکید بر ثبات محیط اقتصاد کلان، فراهم آوردن زیرساخت‌های ارتباطی، اطلاعاتی، حقوقی، علمی و فناوری مورد نیاز، کاهش خطرپذیری‌های کلان اقتصادی، ارائه مستمر آمار و اطلاعات به صورت شفاف و منظم به جامعه؛
- تقویت و توسعه نظام استاندارد ملی؛
- تغییر نگاه به نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن، از منبع تأمین بودجه عمومی به «منابع و سرمایه‌های زاینده اقتصادی» و ایجاد صندوق توسعه ملی با تصویب اساسنامه آن در مجلس شورای اسلامی در سال اول برنامه پنجم و برنامه‌ریزی برای استفاده از مزیت نسبی نفت و گاز در زنجیره صنعتی و خدماتی و پایین دستی وابسته به آن با رعایت:
- واریز سالانه حداقل ۲۰ درصد از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صندوق توسعه ملی؛
- ارائه تسهیلات از منابع صندوق توسعه ملی به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی با هدف تولید و توسعه سرمایه‌گذاری در داخل و خارج کشور با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی؛
- قطع وابستگی هزینه‌های جاری دولت به درآمدهای نفت و گاز تا پایان برنامه.
- اصلاح ساختار نظام بانکی با اجرای کامل و روزآمد قانون بانکداری بدون ربا و نهادینه کردن نظام‌های قرض‌الحسنه، تأمین اعتبارات خرد و اعتبارات لازم برای سرمایه‌گذاری‌های بزرگ؛
- ارتقای کمی و کیفی بازارهای مالی (سرمایه، پول و بیمه) با تأکید بر کارایی، شفافیت و سلامت؛
- تحقق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و الزامات مربوط به هر یک از بندها با تأکید بر:
- حمایت از شکل‌گیری بازارهای رقابتی؛
- ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی (سیاست‌گذاری، هدایت و نظارت)؛
- تنظیم سیاست‌های تشویقی در جهت تبدیل فعالیت‌های غیرمتشکل (نهاد خانوار) به فعالیت‌های واحدهای حقوقی؛
- ایجاد بازار رقابتی برای ارائه خدمات بیمه درمانی.
- توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست محیطی آب با تسریع در استحصال، عرضه، نگهداری و مصرف آن و مهار آب‌هایی که از کشور خارج می‌شود با اولویت استفاده از منابع آب‌های مشترک؛
- سرمایه‌گذاری در استحصال و استخراج گاز و نفت و معادن مشترک با کشورهای همسایه با رعایت سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی؛
- حفظ ذخایر راهبردی ارزی به مقداری که اطمینان از تأمین نیازهای اساسی کشور در مدت معین (براساس مصوبه شورای عالی امنیت ملی) حاصل گردد؛
- تأکید بر راهبرد توسعه صادرات، به ویژه در بخش خدمات با فناوری بالا، به نحوی که کسری تراز بازرگانی بدون نفت کاهش یافته و توازن در تجارت خدمات ایجاد گردد؛
- گسترش همه جانبه همکاری با کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا در تجارت، سرمایه‌گذاری و فناوری؛

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

- ارتقا و هماهنگی میان اهداف توسعه‌ای: آموزش، بهداشت و اشتغال به طوری که در پایان برنامه پنجم، شاخص توسعه انسانی به سطح کشورهای با توسعه انسانی بالا برسد؛
- تبدیل نظام بودجه‌ریزی کشور به بودجه‌ریزی عملیاتی؛
- برقراری ارتباط کمی و کیفی میان برنامه پنج‌ساله و بودجه‌های سالیانه با سند چشم‌انداز با رعایت شفافیت و قابلیت نظارت.

ب) گسترش عدالت اجتماعی با:

- تنظیم همه فعالیت‌های مربوط به رشد و توسعه اقتصادی بر پایه عدالت اجتماعی و کاهش فاصله میان درآمدهای طبقات و رفع محرومیت از قشرهای کم‌درآمد با تأکید بر موارد زیر:
 - جبران نابرابری‌های غیرموجه درآمدی از طریق سیاست‌های مالیاتی، اعطای یارانه‌های هدفمند و سازوکارهای بیمه‌ای؛
 - تکمیل بانک اطلاعات مربوط به اقشار دو دهک پایین درآمدی و بهنگام کردن مداوم آن؛
 - هدفمند کردن یارانه‌های آشکار و اجرای تدریجی هدفمند کردن یارانه‌های غیرآشکار؛
 - تأمین برخورداری آحاد جامعه از اطلاعات اقتصادی.
 - اقدامات لازم برای جبران عقب‌ماندگی‌های حاصل از دوران‌های تاریخی گذشته با تأکید بر:
 - ارتقای سطح درآمد و زندگی روستاییان و کشاورزان با تهیه طرح‌های توسعه روستایی، گسترش کشاورزی صنعتی، صنایع روستایی و خدمات نوین و اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی؛
 - گسترش فعالیت‌های اقتصادی در مناطق مرزی و سواحل جنوبی و جزایر با استفاده از ظرفیت‌های بازرگانی خارجی کشور؛
 - کاهش فاصله دو دهک بالا و پایین درآمدی جامعه به طوری که ضریب جینی به حداکثر ۰/۳۵ در پایان برنامه برسد؛
 - انجام اقدامات ضروری برای رساندن نرخ بیکاری در کشور به ۷ درصد؛
 - تأمین بیمه فراگیر و کارآمد و گسترش کمی و کیفی نظام تأمین اجتماعی و خدمات بیمه درمانی؛
 - توسعه نظام‌های پیشگیری از آسیب‌های فردی و اجتماعی؛
 - حمایت از اقشار محروم و زنان سرپرست خانوار؛
 - توسعه بخش تعاون با هدف توانمندسازی اقشار متوسط و کم‌درآمد جامعه به نحوی که تا پایان برنامه پنجم، سهم تعاون به ۲۵ درصد برسد.
- اقتصاد ایران بر اساس برنامه پنجم توسعه با تحقق سیاست‌های کلی ابلاغ شده در سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ از میانگین نرخ رشد اقتصادی ۸ درصدی برخوردار خواهد شد.

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

رویکرد اصلی برنامه پنجم توسعه جهت گیری‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی کشور از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ را شامل می‌شود «پیشرفت توأم با عدالت» است.

رویکردهای اصلی برنامه پنجم توسعه در بخش اقتصادی، را می‌توان افزایش نقش‌آفرینی بخش خصوصی در اقتصاد ملی، افزایش سهم بخش تعاون به ۲۵ درصد کل فعالیت‌های اقتصادی و اجرای سیاست‌های انگیزشی و حمایتی دولت از بخش‌های غیردولتی برشمرد.

متوسط نرخ رشد اقتصادی در برنامه پنجم توسعه ۸ درصد پیش‌بینی شده که در سال اول نرخ رشد ۷ درصد و در سال پایانی برنامه به ۹/۲۵ درصد خواهد رسید.

پیش‌بینی می‌شود صادرات غیرنفتی، در برنامه پنجم توسعه با افزایش ۱/۵ تا ۲ برابری نسبت به برنامه چهارم به ۱۱۰ میلیارد دلار بالغ شود. سرمایه‌گذاری در بخش صنعت نفت و گاز در برنامه پنجم توسعه سالانه تا ۲۰ میلیارد دلار در نظر گرفته شده است و ۲۰ درصد از کل فروش نفت در سال‌های اجرای برنامه پنجم به «صندوق توسعه ملی» واریز می‌شود که دولت حق برداشت از آن ندارد و منابع آن تنها برای تقویت بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری مشترک با این بخش در اقتصاد صرف خواهد شد.

حساب ذخیره ارزی با تغییر کارکرد در برنامه پنجم توسعه به صندوق توسعه ملی تغییر نام داده و منابع آن صرف جلوگیری از شوک‌های درآمدی دولت و جلوگیری از نوسان در اقتصاد ملی خواهد شد. در سال آخر برنامه پنجم، اتکای بودجه عمومی دولت به درآمدهای نفتی با کاهش سالانه ۱۰ درصد به صفر کاهش می‌یابد و بودجه عمومی دولت در سال ۱۳۹۳ کاملاً مستقل از درآمدهای نفتی خواهد بود. متوسط پیش‌بینی قیمت فروش هر بشکه نفت در برنامه پنجم توسعه ۶۵ دلار در نظر گرفته شده و در برنامه پنجم پیش‌بینی شده است هر سال ۱۰ میلیارد دلار نیز از طریق فاینانس از خارج جذب شود.

با توجه به بخش‌های گسترده در برنامه پنجم توسعه کشور در زیر به بررسی برخی از بخش‌های اقتصادی پرداخته می‌شود.

❖ پول و بانک

بر اساس برنامه تدوین شده دولت، شبکه بانکی کشور موظف است نسبت به تفکیک حساب‌ها و ایجاد سازوکارهای مجزای اداری به نحوی اقدام نمایند که منابع تجهیز شده از حساب‌های پس‌انداز قرض‌الحسنه پس از کسر ذخیره قانونی، صرفاً برای اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه صرف شود.

این برنامه نیز به دولت اجازه می‌دهد تا سالانه ۲۰ درصد از منابع صندوق توسعه ملی را از طریق سپرده‌گذاری نزد بانک‌های قرض‌الحسنه به پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه اختصاص دهد.

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

همچنین دولت مجاز است با تشویق و حمایت از صندوق‌های مردمی، سازوکارهای لازم را برای توسعه آنها فراهم نماید.

برنامه پنجم به توسعه سرمایه‌گذاری در زمینه تولید اشاره کرده و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را موظف نموده با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی، تأمین مالی تجاری و سرمایه‌گذاری برای تولید را در شبکه بانکی و درون بانک‌ها بر اساس روش‌های تجهیز و تخصیص، تفکیک نمایند. بانک مرکزی می‌تواند در چهارچوب قانون عملیاتی بانکی بدون ربا و با تصویب شورای پول و اعتبار از ابزارهای پولی و مالی مناسب برای مدیریت بازار پول کشور استفاده نماید.

دو بند و یک تبصره نیز به فعالیت‌های سیستم بانکی در سطح بین‌المللی پرداخته است. صدور مجوز تشکیل بانک‌های مشترک ایرانی و خارجی برای فعالیت در داخل و خارج از کشور از طرف بانک مرکزی مجاز شمرده شده است. درصد مشارکت سرمایه‌گذار خارجی در سهام بانک‌های فوق‌الذکر در ایران با تصویب شورای پول و اعتبار تعیین می‌شود.

صدور مجوز ایجاد شعب و نمایندگی بانک‌های خارجی در کشور و بانک‌های ایرانی و خارجی در خارج از کشور در دستور کار بانک مرکزی قرار می‌گیرد.

هرگونه استقراض دولت از بانک مرکزی با هر شیوه‌ای که منجر به افزایش خالص بدهی دولت به سیستم بانکی شود برای جبران کسری بودجه ممنوع شده است.

دولت در برنامه پنجم مکلف شده است مانده بدهی‌های غیرجاری خود به بانک مرکزی و بانک‌ها را سالانه با منظور کردن مبالغ باز پرداخت در بودجه‌های سنواتی، به گونه‌ای که در سال آخر برنامه به حداقل برسد کاهش دهد. همچنین دولت موظف شده است جدول زمانبندی بازپرداخت بدهی‌های غیرجاری شرکت‌های دولتی به نظام بانکی را در قالب لوایح بودجه سنواتی به مجلس ارائه کند به نحوی که طی سال‌های برنامه، مانده اصل بدهی غیرجاری شرکت‌های دولتی به سیستم بانکی سالانه کاهش یابد.

در بخش دیگری از برنامه پنجم توسعه آمده است به منظور فراهم کردن شرایط لازم برای حضور پررنگ‌تر در بازارهای بین‌المللی مقرر شده تا زمانی که نسبت کفایت سرمایه هر یک از بانک‌های دولتی و بیمه ایران به استانداردهای شورای پول و اعتبار برسد همه ساله کل سود آنها پس از کسر مالیات به حساب افزایش سرمایه دولت در بانک‌ها و بیمه‌هایی که طبق سیاست‌های اصل ۴۴ دولتی خواهند ماند به صورت جمعی منظور شود.

همچنین دولت مکلف شد تا پایان سال اول برنامه پنجم توسعه در قانون عملیات بانکی بدون ربا و قانون پولی و بانکی کشور بازنگری کند. به منظور افزایش کارآمدی، شفافیت و ثبات نظام بانکی، حداکثر تا پایان سال اول برنامه

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

در قانون عملیات بانکی بدون ربا، قانون پولی و بانکی کشور و دیگر قوانین و مقررات مرتبط بازننگری کرده و برای طی مراحل تصویب در اختیار مراجع ذیصلاح قرار دهد.

در برنامه پنجم برای بازننگری قانون عملیات بانکی بدون ربا اصلاح ساختار نظام بانکی با اجرای کامل و روزآمد بانکداری بدون ربا، تفکیک بخش خدمات بانکی و قرض الحسنه از بخش سرمایه‌گذاری، تأمین اعتبارات خرد و اعتبارات لازم برای سرمایه‌گذاری‌های بزرگ مدنظر قرار گرفته است.

برنامه پنجم توسعه بر اصلاح ساختار بانک مرکزی در جهت تقویت نظارت بر نهادهای پولی و مالی نیز تأکید نموده است و هدف اصلی بانک مرکزی برقراری چهارچوب سیاست‌های کلان اقتصادی جهت ثبات قیمت‌ها عنوان شده است.

به منظور توسعه و نوآوری در طراحی الگوها، قراردادهای، ابزارها و انطباق عملیات پولی و مالی با اصول و احکام اسلامی مجمع فقهی تشکیل می‌شود. مجمع فقهی با هدف تطابق عملیات پولی و مالی با اصول و احکام اسلامی تشکیل شده است. مجمع فقهی متشکل از پنج مجتهد صاحب‌نظر در مسائل پولی و مالی به انتخاب رهبر معظم انقلاب، وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس کل بانک مرکزی، رئیس سازمان بورس، رئیس بیمه مرکزی یا نمایندگان آن خواهد بود. با تشکیل این مجمع اظهار نظر در خصوص مسائل شرعی حوزه بانک بر عهده مجتهدان این شورا است. دبیرخانه مجمع فقهی در بانک مرکزی تشکیل خواهد شد. همچنین با نظر مجمع کمیته‌های تخصصی فقهی حسب موضوع در نهادهای پولی و مالی تشکیل خواهد شد.

❖ بهبود فضای کسب و کار

در پنجم توسعه آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی که نیازمند اخذ مجوز از دستگاه‌های متعدد هستند، بیان شده و دستگاه اصلی موضوع فعالیت، وظیفه مدیریت یکپارچه، هماهنگی و اداره امور اخذ و تکمیل مجوز را به عهده خواهد داشت به‌گونه‌ای که ضمن رعایت اصل همزمانی صدور مجوزها، سقف زمانی مورد نظر برای صدور مجوز از زمان پیش‌بینی شده در قانون نحوه اجرای اصل ۴۴ تجاوز نکند.

به منظور افزایش شفافیت و سلامت بازارهای مالی، شرکت‌های دولتی مشمول واگذاری و نیز سایر دستگاه‌های اجرایی مربوط موظف هستند، در صورت وجود مقررات خاص حاکم بر شرکت مورد واگذاری، به‌ویژه در خصوص نرخ تأمین عوامل تولید (شامل مواد اولیه) یا فروش کالا یا خدمات شرکت قبل از واگذاری، کلیه اطلاعات مربوط به تداوم یا عدم تداوم و همچنین تغییرات احتمالی این الزامات و یا سایر شرایط را، بر اساس ضوابط سازمان بورس و اوراق بهادار منتشر نمایند.

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

همچنین شرکت‌های دولتی که با تصویب هیئت وزیران مشمول واگذاری به بخش غیردولتی می‌شوند، صرفاً طی مدت تعیین شده در مصوبه هیئت وزیران برای واگذاری مشمول مقررات حاکم بر شرکت‌های دولتی از جمله مقررات مالی، معاملاتی، محاسباتی، استخدامی، تشکیلاتی، مالیاتی و نظارت‌های خاص نظیر نظارت دیوان محاسبات و بازرسی کل کشور نخواهند بود و در چهارچوب قانون تجارت و قانون کار و قوانین ناظر بر بخش خصوصی اداره می‌شوند. خروج شرکت از فهرست واگذاری صرفاً با تصویب هیئت وزیران ممکن است و در این صورت اجرای مقررات حاکم بر شرکت‌های دولتی از تاریخ تصویب خروج شرکت الزامی خواهد بود.

به منظور بهبود فضای کسب‌وکار در کشور به دولت اجازه داده می‌شود فهرست، مقررات و سازوکارهای تشویقی و لازم برای استفاده کالاها و خدمات از نام و نشان تجاری در بازار خرده‌فروشی و عمده‌فروشی را به گونه‌ای تدوین کند که تا پایان برنامه پنجم تولید، عرضه، صدور و ورود محصولاتی که امکان استفاده از نام و نشان تجاری دارند فقط با نام و نشان تجاری ارائه گردد. کلیه فعالان اقتصادی، اعم از دولتی و غیردولتی، ملزم به ارائه اطلاعات شفاف و به‌روز از طریق سامانه اطلاع‌رسانی دولت می‌باشند. استنکاف از ارائه اطلاعات موضوع این تبصره بعد از مطالبه دستگاه مربوط، مشمول جریمه‌های حداکثر معادل مبلغ کالا یا خدمت موضوع این ماده است. مرجع رسیدگی به پرونده‌های این تبصره سازمان تعزیرات حکومتی تعیین شده است.

خلأ اساسی در زمینه پیش‌شرط‌های تحقق رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی در ایران به نامناسب بودن فضای کسب‌وکار ارتباط دارد. مقام معظم رهبری در ابلاغیه سیاست‌های کلی برنامه پنجم در باب بهبود فضای کسب‌وکار بر چهار مؤلفه تأکید داشتند:

۱- ثبات محیط اقتصاد کلان؛

۲- فراهم آوردن زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی، حقوقی و علمی و فناوری؛

۳- کاهش خطرپذیری‌های کلان اقتصادی؛

۴- ارائه مستمر آمار و اطلاعات شفاف و منظم.

دولت و مجلس برای تحقق این چهار مؤلفه باید کمیّت و شاخص قابل اندازه‌گیری و کیفیت‌های شفاف غیر قابل تفسیر را تعریف، تدوین و تصویب کنند. زیرا زیرساخت‌های لازم برای بهبود فضای کسب‌وکار در ایران مساعد نیست. بر اساس شاخص‌های جهانی، ۱۰ شاخص برای ارزیابی کم و کیف فضای کسب‌وکار تعریف شده است که شامل شروع کسب‌وکار، حمایت قضایی از سرمایه‌گذاران، اخذ مجوزها، پرداخت مالیات، استخدام، تجارت فرامرزی، ثبت اموال، لازم‌الاجرا شدن قرارداد، اخذ اعتبارات و تعطیل کردن می‌شود. ایجاد ثبات در محیط کلان اقتصادی و احساس نهادینه شدن این ثبات نزد فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران و نیز شناسایی عوامل خطرزا در سطح کلان اقتصادی نیازمند بازنگری در قوانین و مقررات با هدف شفاف‌سازی و روان‌سازی آنها و مصون ماندن بستر حقوقی و قانونی از

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تغییر دولت‌ها است. به طور کلی می‌توان بیان کرد که احکام برنامه پنجم در بهبود فضای کسب‌وکار بسیار کلی و فارغ از برنامه کمی است. بنابراین لزوم ارائه برنامه کمی لازم به نظر می‌رسد.

❖ بهره‌وری

در مورد بهره‌وری در برنامه پنجم توسعه تصریح شده است که در راستای تحقق اهداف سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، رقابتی نمودن اقتصاد و دستیابی به افزایش سهم ارتقای بهره‌وری کل عوامل تولید در رشد اقتصادی و برای برنامه‌ریزی، سیاستگذاری، راهبری، پایش و ارزیابی بهره‌وری کلیه عوامل تولید (نیروی کار، سرمایه، انرژی و آب و خاک) سازمان ملی بهره‌وری ایران نسبت به تدوین برنامه جامع بهره‌وری کشور شامل شاخص‌های استاندارد بهره‌وری و نظام اجرایی ارتقای بهره‌وری شامل توزیع نقش‌ها و مسئولیت‌ها در کلیه بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعم از بخش دولتی و غیردولتی لازم‌الاجرا برای کلیه دستگاه‌های اجرایی اقدام نموده و به تصویب هیئت وزیران می‌رساند.

حداکثر ۳ درصد از هر مرحله تخصیص اعتبارات هزینه‌ای دستگاه در خزانه نگهداری و پرداخت آن به دستگاه منوط به ارائه تأیید مبنی بر رعایت مصوبات موضوع این ماده و دیگر تکالیف قانونی مربوط به بهره‌وری خواهد بود.

در برنامه پنجم توسعه به دولت اجازه داده می‌شود به منظور استقرار و توسعه استاندارد به کلیه کالاها، فعالیت‌ها و خدمات در حوزه‌های مختلف، نسبت به اصلاح ساختار مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران اقدام نموده و سازمان استاندارد ملی ایران را بر اساس اساسنامه مصوب دولت با حوزه صلاحیت عام استانداردسازی، مقررات‌گذاری در مورد کالاها و خدمات، قراردادهای دیگر موارد مشابه آنها که توسط بخش‌های دولتی و غیردولتی اعم از خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی ارائه می‌شود، ایجاد نماید، به نحوی که امور تصدی‌گری مؤسسه استاندارد به بخش غیردولتی واگذار شود.

پایین بودن نرخ بهره‌وری در عوامل تولید از مشکلات اصلی اقتصاد ایران است. در قانون برنامه چهارم توسعه تمام دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی مکلف شده بودند تا الزامات و راهکارهای لازم را برای تحول کشور از یک اقتصاد نهاده محور به یک اقتصاد بهره‌ور محور فراهم آورند، طوری که سهم بهره‌وری کل عوامل در رشد تولید ناخالص داخلی حداقل به ۳۱/۳ درصد (نزدیک به یک سوم) برسد و متوسط رشد سالانه بهره‌وری نیروی کار دست کم به ۳/۵ درصد، سرمایه به یک درصد و کل عوامل تولید به ۲/۵ درصد برسد. یکی از خلأهای موجود در زمینه بهره‌وری، نبود متولی مشخص و فضای غیر رقابتی اقتصادی است. از این رو، سطح مشارکت مردم به عنوان عامل انسانی در بهره‌وری به نسبت شاخص‌های جهانی در ایران پایین است و به دلیل نبود اقتدار قانونی لازم و رانت‌زا بودن فضای اقتصادی، تن دادن به شاخص‌های بهره‌وری در تمامی سطوح یک ضرورت قلمداد نمی‌شود. نزدیک‌ترین مفهوم

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

به نبود بهره‌وری در کشور به پایین بودن بهره‌وری انرژی به عنوان یکی از شاخص‌ها و مزیت‌های رقابتی در اقتصاد ایران در قیاس با دیگر کشورها، فقدان هدایت صحیح نقدینگی و سایر اعتبارات بانکی و بودجه‌ای و نیز فعالیت واحدهای تولیدی با ظرفیت کمتر به عنوان شاخص بهره‌وری در زمینه سرمایه و نبود انگیزه لازم نزد نیروی کار برای ایجاد خلاقیت و کارآفرینی است. از این‌رو برای رساندن سهم بهره‌وری در رشد اقتصادی به یک سوم در پایان برنامه پنجم پیش شرط‌هایی نظیر رقابتی شدن فضای اقتصادی، آزادسازی قیمت‌ها بر اساس کارشناسی دقیق و ظرفیت‌های جامعه، خصوصی‌سازی واقعی و آزادسازی اقتصاد ضرورت دارد تا در پی فهم مشترک از بازده اقتصادی ناشی از ارتقای بهره‌وری در عوامل مختلف تولید و عرضه کالا یا خدمات یک مشارکت همگانی ایجاد شود.

برنامه پنجم بدون هدف‌گذاری کمی، دولت را موظف به تهیه و ابلاغ راهکارهای اجرایی ارتقای بهره‌وری به دستگاه‌ها کرده است. این در حالی بوده که در سند چشم‌انداز ۲۰ساله، سهم بهره‌وری کل عوامل در رشد اقتصادی ۴۲ درصد هدف‌گذاری شده است و باید تا پایان برنامه پنجم نیمی از این هدف محقق شود.

❖ تجارت

تجارت در هر دو برنامه و با سیاست‌های یکسانی که به‌طور عمده مبتنی بر کاهش میانگین تعرفه‌ها، حذف تمامی موانع غیرتعرفه‌ای و غیرفنی، مشارکت بخش غیردولتی در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های مربوط و حمایت از صادرات غیرنفتی بوده، مورد توجه قرار گرفته است. با این تفاوت که علاوه بر موارد یادشده موضوع‌های جدیدی مانند ساماندهی واحدهای پخش کالا در سراسر کشور، ساماندهی واحدهای صنفی بدون پروانه، توسعه نظام ملی طبقه‌بندی کالا و خدمات (ایران کد)، تسهیل تجارت همزمان با کنترل دقیق محموله‌های خارجی از طریق کاهش حداقل ۲۰ درصد از مبادی ورودی و خروجی، ایجاد گارد گمرک (ضابطان قضایی گمرک) و احداث منازل سازمانی کارکنان گمرک در مناطق مرزی برای نخستین بار در برنامه پنجم پیش‌بینی شده است.

صادرات غیرنفتی در برنامه پنجم چنان کم‌رنگ است که نمی‌توان بر آن تکیه کرد. جایگاه صادرات غیرنفتی در این برنامه چنین است که تنها به یک ماده ختم می‌شود. دولت در قالب ماده ۹۷ الزاماتی چون ممنوعیت مالیات بر صادرات و عدم نیاز صادرات به مجوز را مورد اشاره قرار می‌دهد. براساس پیشنهاد دولت در برنامه پنجم توسعه سیاست‌های حمایتی به‌گونه‌ای تدوین می‌شود که سهم تشکل‌ها، خوشه‌ها و کنسرسیوم‌های صادراتی از صادرات غیرنفتی کشور تا پایان برنامه به ۵۰ درصد برسد. یکی از شیوه‌های یکپارچه‌سازی بنگاه‌ها برای توسعه صادرات غیرنفتی و حضور مستمر در بازارهای هدف تشکیل کنسرسیوم صادراتی است. استفاده از تجربیات موفق ملی و بین‌المللی کشورهای مختلف در شکل‌گیری تشکل‌های صادراتی مؤثر بوده و تشکل‌ها پایه‌های اساسی شکل‌گیری کنسرسیوم‌های صادراتی هستند که باید در حوزه صادرات کالاها و خدمات به‌صورت قوی فعالیت کنند. تشکیل

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

کنسرسیوم‌های صادراتی عامل کاهش قیمت تمام شده کالاها و خدمات بوده و کاهش قیمت تمام شده کالاها و خدمات سبب کاهش قیمت عوامل تولیدی و عوامل تجاری می‌شود. فرهنگ‌سازی و یکپارچه‌سازی تشکلهای و کنسرسیوم‌های صادراتی در حضور قدرتمندانه در بازارهای هدف و ماندگاری در این بازارها مؤثر است.

تأمین منابع بانکی و تخصیص تسهیلات به بخش خصوصی در روند تدوین برنامه پنجم توسعه در حوزه تجارت نادیده گرفته شده است.

آنچه در برنامه پنجم توسعه در حوزه تجارت به عنوان اصلی‌ترین موضوع لحاظ شده، کوچک‌سازی وزارت بازرگانی و واگذاری امور به بخش خصوصی است درحالی که این هدف تنها با در نظر گرفتن محور عمده بازار پولی به معنای حمایت از بازرگانی و تولید محقق می‌شود.

برنامه مدیریت واردات در برنامه پنجم در حوزه تجارت خارجی با هدف حمایت از تولید و مصرف داخلی و اعمال حمایت‌های متناسب تعرفه‌ای تدوین شده است. حمایت از تولید داخلی و جلوگیری از کاهش اشتغال، پشتیبانی از صادرات و جلوگیری از کاهش سطح رقابت، حمایت از تجارت رسمی و جلوگیری از قاچاق، حمایت از مصرف‌کننده و جلوگیری از انحصار، پشتیبانی از جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و همسویی واردات با آن را می‌توان از جمله هدف‌های مورد نظر در مدیریت واردات عنوان کرد. حمایت از سیاست‌های دولت در حوزه منابع بانکی و ارزی، حمایت از بنگاه‌های بخش خصوصی، حمایت از اقدامات حفاظتی و جبرانی و ضد دامپینگ، تنظیم بازار داخلی کالاهای مصرفی، تنظیم تراز بازرگانی و بهبود نسبت صادرات به واردات در هدف‌گذاری مدیریت واردات نقش عمده‌ای را ایفا می‌کند. تعرفه، بدون انتقال ارز، اقدامات ضد دامپینگ، اقدامات جبرانی، گمرکات تخصصی، واردات درمقابل صادرات، قانون حداکثر و تخفیفات تعرفه‌ای از عمده‌ترین ابزارهای کنترلی برای به‌کارگیری در جریان واردات محسوب می‌شوند.

❖ مناطق آزاد

تمرکز مدیریت مناطق آزاد که در لایحه برنامه پنجم توسعه آمده است، مقدمه توسعه اقتصادی کشور است. دولت در لایحه برنامه پنجم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشور، مدیران سازمان‌های مناطق آزاد را به نمایندگی از دولت، بالاترین مقام هر منطقه تعیین کرد.

در برنامه پنجم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشور تصریح شده است مدیران سازمان‌های مناطق آزاد به نمایندگی از طرف دولت، بالاترین مقام منطقه و قائم مقام شورای شهر و روستا محسوب شده و کلیه وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های دستگاه‌های اجرایی و شوراهای مذکور مستقر در این مناطق به عهده وی می‌باشد. یکی از

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مشکلات مناطق آزاد در حوزه قانون نبود ضمانت اجرایی و پیگیری صحیح است. در برنامه چهارم توسعه اقتصادی کشور دولت مکلف است به منظور اعمال مدیریت واحد و ایجاد رشد اقتصادی مناسب در مناطق آزاد اقداماتی را انجام دهد. مدیریت سازمان مناطق آزاد به نمایندگی از طرف دولت بالاترین مقام اجرایی منطقه محسوب شده و کلیه دستگاه‌های اجرایی مستقر در مناطق آزاد به استثنای دستگاه‌های نهادی دفاعی و امنیتی مکلف هستند ضمن رعایت ماده ۲۷ قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری و صنعتی نسبت به اصلاح و رفع مغایرت‌های مقرراتی خود با مقررات مناطق آزاد اقدام کنند. اگرچه در این قانون واژه مکلف استفاده شده است، اما هیچ ضمانت اجرایی نداشته و در صورت عدم اجرا یا مغایرت تقصیری را متوجه کسی نمی‌کند. مناطق آزاد تجاری صنعتی با توجه به موقعیت جغرافیایی در کنار شهر یا روستا قرار دارند، قرار گرفتن مناطق آزاد در کنار یا درون شهر و یا روستاها موجب تداخل مدیریت مناطق آزاد با شوراهای شهر، دهیاری‌ها و یا شوراهای روستایی می‌شود.

به موجب ماده ۱۱ قانون چگونگی اداره مناطق آزاد، صدور هر نوع مجوز فعالیت اقتصادی مجاز که قید شده ایجاد بناها و تأسیسات و تصدی به انواع مشاغل توسط اشخاص حقیقی و حقوقی در محدوده هر منطقه فقط در اختیار سازمان منطقه آزاد است.

وجود اهرم فشار برای اجرای قانون در برنامه چهارم توسعه در نظر گرفته نشده بود که در لایحه برنامه پنجم جای خالی این نقص هم که در رابطه با صدور پروانه ساختمانی توسط شوراهای شهر و روستا بود پیش‌بینی شده است، به نحوی که بر اساس این لایحه مدیریت مناطق آزاد به نوعی قائم مقام شوراهای شهر و روستا هم باشند.

دولت در لایحه برنامه پنجم توسعه خواستار تبدیل جزیره قشم به قطب نفت، گاز و انرژی کشور می‌شود. بر اساس این لایحه، وزارت نفت مکلف است زیرساخت، امکانات و تسهیلات لازم به منظور تبدیل جزیره قشم به قطب نفت، گاز و انرژی طی سال‌های برنامه پنجم توسعه را فراهم نماید لذا به منظور تسهیل در تحقیق هدف فوق کل جزیره قشم (به جز نقاط نظامی) در قلمرو منطقه آزاد قرار می‌گیرد.

❖ بیمه‌های بازرگانی

این موضوع از جمله موضوع‌هایی بوده که برای نخستین بار در برنامه پنجم به آن پرداخته شده است. در این خصوص مواردی مانند مجوز ایجاد شرکت بیمه مشترک بازرگانی در ایران با مشارکت شرکت‌های بیمه خارجی، اصلاح نظام نظارت تعرفه‌ای و کاهش تدریجی حق بیمه اتکایی اجباری در صنعت بیمه بازرگانی، تدوین نظام یکپارچه نظارتی جایگزین، رتبه‌بندی مؤسسه‌های بیمه، تأسیس و فعالیت شعب شرکت‌های بیمه بازرگانی خارجی در چهارچوب مقررات قانون تأسیس بیمه مرکزی و ممنوعیت دریافت هرگونه عوارض بر عملیات بیمه تجاری در برنامه پنجم پیش‌بینی شده است.

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

❖ تعاون

براساس سند توسعه بخش تعاون، سهم ۴۶ درصدی از سرمایه‌گذاری‌های جدید و سهم ۲۵/۲ درصدی از اشتغال کشور برای این بخش در راستای تحقق ۲۵ درصدی از اقتصاد کشور تا پایان برنامه پنجم توسعه پیش‌بینی شده است.

ارتقای همبستگی ملی به ویژه در رقابت در صحنه‌های بین‌المللی، ارتقای توانمندی‌های انسانی و تأمین فرصت‌های اقتصادی، اشتغال و رفاه برای اقشار متوسط و کم درآمد و همچنین پیشگیری از تمرکز و تداول ثروت در دست عده‌ای خاص از مردم و جلوگیری از کارفرما بودن مطلق دولت از جمله اهداف بخش تعاون است.

پایبندی به مضامینی مانند اصول و ارزش‌های اخلاق اسلامی در فعالیت‌های اقتصادی در سند توسعه بخش تعاون و ارتقای سرمایه اجتماعی آزادی‌های مشروع، ایجاد فرصت‌های برابر، توزیع عادلانه درآمد، ارتقای سطح دانایی و توانایی‌های انسانی، خودیاری و خوداتکایی، حفظ کرامت و حقوق انسانی، دگرخواهی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، عدالت و انصاف، صداقت و درستکاری، منع ربا، انحصار، احتکار و دیگر معاملات حرام از ویژگی‌های بخش تعاون در سند چشم‌انداز توسعه لحاظ شده است.

یکی از مهمترین اهداف کیفی در بخش تعاون، توانمندسازی اقشار متوسط و کم درآمد جامعه برای حضور فعال در فعالیت‌های اقتصادی است که در این زمینه می‌توان به تأکید بر جوانان، زنان سرپرست خانوار، روستاییان و کشاورزان، ساکنان مناطق مرزی، ساحلی و جزایر با رعایت اولویت ایثارگران اشاره کرد. در بخش تعاون به فقرزدایی از سه دهک اول درآمدی جامعه و همچنین ایجاد اشتغال با ثبات برای کارجویان برنامه‌ریزی کرده که می‌توان در این بخش به تأمین مسکن، کالاها و خدمات مورد نیاز مصرف‌کنندگان در جهت حذف واسطه‌های غیرضرور، کاهش سطح قیمت‌ها و افزایش قدرت خرید مردم اشاره کرد. به پیشگیری از انحصار، احتکار، تنش بین مصرف‌کننده و تولیدکننده و همچنین جلوگیری از تنش بین کارگر و کارفرما توجه شده به نحوی که نهادینه کردن فرهنگ تعاون، توسعه مشارکت عامه در اقتصاد در سند توسعه بخش تعاون از اهداف مهم وزارت تعاون تا پایان برنامه پنجم توسعه اعلام شده است. در سند توسعه بخش تعاون همچنین تقویت سرمایه‌های اجتماعی، قانونگرایی و اخلاق‌گرایی در فعالیت‌های اقتصادی در کنار برنامه‌ریزی برای ارتقای رشد اقتصادی و توانمندی‌های اقتصاد ملی در صحنه بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است.

پیش‌بینی شده تا پایان برنامه پنجم توسعه ارزش افزوده بخش تعاون به قیمت سال ۸۶ معادل ۲۵ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور برسد، مقرر شده از طریق انتقال یا تبدیل شخصیت حقوقی شرکت‌های مورد واگذاری دولتی به تعاونی‌ها به قیمت سال ۸۶، یک میلیون و یکصد هزار میلیارد ریال سرمایه جدید در بخش تعاون فعال شود.

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

در سند توسعه تعاون دو میلیون و ۳۷۰ هزار میلیارد ریال سرمایه‌گذاری جدید معادل ۴۶ درصد از سرمایه‌گذاری‌های کشور در سال پایانی برنامه پنجم پیش‌بینی شده که البته تحقق هر یک از پیش‌بینی‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، خود می‌تواند گام مؤثری در تحقق سهم ۲۵ درصدی تعاونی‌ها در اقتصاد محسوب شود. برای حرکت در راستای سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه، تعاونی‌ها در وضعیت موجود به یک میلیون و ۳۰۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات و یارانه نیاز دارند که در این راستا بانک تعاون وظیفه ارائه تسهیلات را برعهده دارد و استفاده بهینه از ظرفیت تسهیلات‌دهی بانک توسعه تعاون بر اساس اصل ۴۴ قانون اساسی جهت حمایت ویژه از تعاونی‌ها لازم به نظر می‌رسد. با این حال نیاز تعاونی‌ها در بخش تسهیلات چندین برابر ظرفیت بانک توسعه تعاون است و از این‌رو ضرورت جذب منابع از طریق بانک‌های دیگر به بخش تعاون نمود پیدا می‌کند.

به طور کلی احکام برنامه پنجم در بخش تعاون بسیار کلی و فارغ از برنامه کمی برای تحقق سهم ۲۵ درصد تعاون تا پایان برنامه است. بنابراین لزوم ارائه برنامه کمی لازم به نظر می‌رسد.

❖ سرمایه‌گذاری خارجی

لایحه برنامه پنجم هیچ راهکاری برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی ندارد. در لایحه برنامه پنجم که لایحه پیشرفت و عدالت نام‌گذاری شده، تنها در دو ماده ۱۰۳ و ۱۰۴ به موضوع سرمایه‌گذاری خارجی پرداخته شده است. در ماده ۱۰۳ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است کلیه اطلاعات مربوط به شرکت‌های ثبت شده با مشارکت اشخاص خارجی را همزمان با ثبت، به سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران اعلام کند. در ماده دیگر نیز به دولت اجازه داده شده که اساسنامه سازمان سرمایه‌گذاری خارجی و کمک‌های فنی ایران را متناسب با نیازهای روز و ضرورت‌های تحقق اهداف کمی برنامه، بازنگری و تصویب کند.

این دو ماده در شرایطی تدوین شده که در برنامه چهارم توسعه به دولت اجازه داده شده بود برای رشد اقتصادی، ارتقای فناوری، ارتقای کیفیت تولیدات، افزایش فرصت‌های شغلی و افزایش صادرات در قلمرو فعالیت‌های تولیدی اعم از صنعتی، معدنی، کشاورزی، زیربنایی، خدمات و فناوری اطلاعات در اجرای «قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی» به منظور جلب سرمایه‌گذاری خارجی، زمینه‌های لازم را فراهم کند. دولت همچنین موظف به پرداخت کلیه تعهدات قراردادی شرکت‌های دولتی ایرانی از محل منابع داخلی و نه از وجوه و منابع عمومی است. علاوه بر این دستورالعمل‌ها، دولت مکلف بوده که به منظور دستیابی به رشد پیش‌بینی شده طی سال‌های برنامه چهارم برای سرمایه‌گذاری‌های خارجی، معادل یک در هزار از کل سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی واقعی تحت پوشش قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی (مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹) را علاوه بر بودجه سالیانه در ردیف‌های پیش‌بینی شده در قوانین بودجه سنواتی به طور سالیانه در اختیار سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران قرار دهد. بنابراین به منظور افزایش کارایی سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران در جهت

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تحقق اهداف پیش‌بینی شده در برنامه، دولت مکلف به تقویت و اصلاح ساختار تشکیلاتی و جایگاه سازمان است، نیز تبدیل به یک بند قانونی شده است.

اقتصاد وابسته به نفت ایران، تبعاتی را برای کشور به همراه داشته است، این در حالی است که در گذشته دولت می‌توانست با منابع مالی حاصل از نفت، پروژه‌هایی را در سطح کشور اجرایی کند ولی هم‌اکنون با توجه به منابع محدود مالی بانک‌ها و نرخ رشد پیش‌بینی شده در برنامه پنجم توسعه، این امکان کمتر شده است، لذا باید از منابع مالی بین‌المللی به‌ویژه حضور بانک‌های خارجی در کشور استفاده کرد.

در شیوه تأمین منابع مالی به روش فاینانس دولت مجبور است بازپرداخت تسهیلات را نیز تضمین کند، در حالی که در پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی ریسک پروژه به عهده سرمایه‌گذار است. بنابراین جذب سرمایه‌گذاری خارجی، تلاش‌های جدی کشور را در این زمینه می‌طلبد. کشورهای مختلف با ارائه مزیت‌ها و بسته‌های تشویقی متعدد، از جمله معافیت‌های مالیاتی، وام‌های ترجیحی و بلاعوض سعی در جذب سرمایه‌گذاری دارند.

❖ بخش صنعت و معدن

در برنامه پنجم توسعه بخش صنعت با محوریت حمایت از صنایع نوین، اولویت احداث صنایع نفت، گاز، پتروشیمی، برق و صنایع انرژی‌بر در زنجیره صنعتی و خدماتی و پایین‌دستی با ارزش‌افزوده قابل رقابت در سطح سرمایه‌گذاری‌های ملی نسبت به صادرات نفت خام و گاز طبیعی، حذف موانع سرمایه‌گذاری صنعتی و معدنی با رویکرد تحرک، کارآیی، خوداتکایی و ریسک‌پذیری، ساماندهی تشکلهای غیردولتی فعال در بخش صنعت و معدن و توجه به انطباق محصولات با استانداردهای ملی و بین‌المللی، مورد تأکید قرار گرفته است.

در این برنامه رشد ارزش افزوده بخش صنعت ۱۱/۷ درصد پیش‌بینی شده که در مقایسه با برنامه چهارم توسعه ۰/۵ واحد درصد افزایش یافته است.

برای رسیدن به رشد مناسب در بخش صنعت باید سایر بخش‌های مرتبط نیز به طور همزمان رشد داشته باشند. به طور مثال برای افزایش یک میلیون تنی تولید فولاد، ظرفیت حمل‌ونقل باید ۴ میلیون تن افزایش یابد و یا برای تولید ۳۰۰ هزار تن آلومینیوم باید ۵۰۰ مگاوات به ظرفیت نیروگاهی کشور اضافه شود. شاخص‌ها باید به طور کلان دیده شود. نیازهای زیرساختی بخش صنعت مانند حمل‌ونقل، آب، برق و گاز نیز تأمین شوند و علاوه بر این، باید به زنجیره‌های پایین‌دستی بخش صنعت نیز توجه شود تا زنجیره‌های ارزشی در هر بخش تکمیل شود.

بخش معدن روند رو به رشدی در سال‌های اخیر داشته و نرخ رشد این بخش در سال‌های اخیر به ۱۷ تا ۲۰ درصد نیز رسیده است. بنابراین سهم معدن در رشد کلی بخش صنعت و معدن بیش از ۱۱/۷ درصد خواهد بود.

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بخش صنعت و معدن شامل معدن و صنایع معدنی، پتروشیمی و صنایع وابسته، صنایع تبدیلی و تکمیلی و اولویت‌های صنعتی شامل های‌تک، ریلی کشتی سازی و خودرو است. نگاه برنامه پنجم توسعه یک نگاه بخشی نبوده و طبیعتاً احکام بخش صنعت و معدن در سایر بسته‌ها توزیع شده است. به عنوان مثال بحث‌های مربوط به مسائل پولی و بانکی بخش صنعت در بسته بانک و ارز و همچنین بحث‌های مربوط به حوزه IT در بسته فناوری دیده شده است.

در خصوص ارتباط صنعت و سیستم بانکی در لایحه برنامه پنجم توسعه استفاده از صندوق توسعه ملی در این لایحه پیش‌بینی شده که ۲۰ درصد درآمد حاصل از فروش نفت به این صندوق واریز خواهد شد و جهت اجرای طرح‌های توسعه‌ای بخش غیر دولتی استفاده خواهد شد.

در برنامه چهارم توسعه، در بخش صنعت و معدن ضمن الزام دولت به تهیه سند ملی توسعه بخش صنعت و معدن، سیاست‌هایی مانند افزایش سرمایه بانک صنعت و معدن، فراهم‌سازی زمینه حضور سرمایه‌گذاران خارجی، ایجاد ارزش‌افزوده بیشتر و استفاده از منابع گاز در توسعه صنعتی و معدنی و اصلاح اساسنامه صندوق بیمه فعالیت‌های معدنی و صندوق حمایت از توسعه و تحقیقات صنعت الکترونیک پیش‌بینی شده است.

اما در برنامه پنجم، توسعه بخش صنعت با محوریت حمایت از صنایع نوین، اولویت احداث صنایع نفت، گاز، پتروشیمی، برق و صنایع انرژی‌بر در زنجیره صنعتی و خدماتی و پایین‌دستی با ارزش‌افزوده قابل رقابت در سطح سرمایه‌گذاری‌های ملی نسبت به صادرات نفت خام و گاز طبیعی، حذف موانع سرمایه‌گذاری صنعتی و معدنی با رویکرد تحرک، کارآیی، خوداتکایی و ریسک‌پذیری، ساماندهی تشکلهای غیردولتی فعال در بخش صنعت و معدن و توجه به انطباق محصولات با استانداردهای ملی و بین‌المللی، مورد تأکید قرار گرفته است.